

En definitiva, es tracta d'una obra que ens ajuda a entendre millor els confusos viratges produïts els darrers anys en les relacions entre Espanya i el Marroc, nascuda de la ploma del primer periodista internacional que va entrevistar l'actual primer ministre marroquí, Driss Jettou, després

del seu nomenament. Una font rigorosa. Sens dubte. Una veu autoritzada.

Xavier Ferrer Gallardo
 Departament de Geografia
 Universitat Autònoma de Barcelona
 Xavier.Ferrer.Gallardo@uab.es

OLCINA CANTOS, Jorge (2007)

Riesgo de inundaciones y ordenación del territorio en España

Múrcia: Fundación Instituto Euromediterráneo del Agua; 381 p.

ISBN: 978-84-933127-4-9

No cal remetre's a les ja conegudes dades que situen les inundacions com el risc natural que provoca més víctimes a tot el món i també a l'Estat espanyol, per convenir en l'interès de nous estudis sobre aquesta mena de fenòmens. Tampoc no resultaria gaire difícil arribar a l'acord que encara resta molt de camí per recórrer en la gestió de les inundacions, almenys a casa nostra, i en una qüestió tan controvertida i complexa com és l'ordenació del territori en relació amb els riscos. L'autor de la publicació que ara ens ocupa així ho creu, en impulsar una obra com aquesta centrada precisament en el paper primordial de l'ordenació territorial.

Jorge Olcina Cantos, catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional a la Universitat d'Alacant, és un geògraf que, malgrat la seva joventut, posseeix una dilatada trajectòria com a investigador i una envejable producció d'obres vinculades amb els riscos climàtics que el situen com un dels autors actuals més prolífics dins aquest àmbit d'estudi en el panorama espanyol. Entre les seves produccions més recents, s'hi poden destacar el capítol «Reducció del riesgo de inundaciones en el litoral mediterráneo español. El papel de la ordenación del territorio», dins *Riesgo de inundaciones en el Mediterráneo occidental* (2006), sota la direcció de Gérard Chastagnaret i Antonio Gil Olcina; o les res-

senyades a *Documentos d'Anàlisi Geogràfica*: «¿Riesgos naturales? I. Sequías e inundaciones. II. Huracanes, sismicidad y temporales» (2006), apareguda en el número 48; o les publicades en el número 44, «Aguaceros, aguaduchos e inundaciones en áreas urbanas alicantinas» (2004) i «Riesgos naturales» (2002). Aquesta última, amb més de 1.500 pàgines, deu ser l'obra més extensa escrita en castellà sobre la qüestió, de la qual Jorge Olcina Cantos n'és coordinador, juntament amb el desaparegut Francisco Javier Ayala-Carcedo i on Jorge Olcina Cantos ja tractava la relació entre els riscos naturals i l'ordenació territorial.

L'obra motiu d'aquesta ressenya és precedida per un pròleg a càrrec de Francisco Cabezas Calvo-Rubio i s'estructura en setze capítols d'extensió molt diversa que van de les sis pàgines del més breu fins a les prop de setanta-quatre del més extens. Així doncs, encapçala l'obra el primer capítol, que actua com a introducció als desastres naturals i com una valoració del seu impacte tot recordant la seva gran incidència a l'Estat espanyol. En concret, s'hi menciona la problemàtica del litoral espanyol on els interessos econòmics han afavorit uns usos del sòl que entren en contradicció amb les condicions climàtiques i geomorfològiques del territori, les quals propicien episodis d'inundació.

El capítol segon té per objectiu fer avinent al lector, de manera concisa, els conceptes fonamentals de l'estudi dels riscos naturals. Així doncs, s'hi explica la construcció del risc a partir de la perillositat (naturalesa), la vulnerabilitat (societat) i l'exposició (territori), i s'hi esmenta també com la definició d'aquests conceptes ha quedat supeditada als canvis històrics en la percepció de la natura. El capítol següent és el destinat a parlar d'alguns aspectes jurídics dels perills naturals. S'inicia amb un repàs històric a la trajectòria legislativa que s'ha seguit fins a culminar amb la figura de «delicte ecològic». En aquest sentit, s'hi recull el nombre de denúncies sobre delictes en l'ordenació del territori i el medi ambient a l'Estat i, més específicament, delictes sobre les aigües continentals, entre els quals destaquen els vessaments i els aprofitaments incontrolats dels recursos hídrics, com també l'ocupació il·legal del domini públic hidràulic. Més extensament, es parla dels informes que elabora, des de l'any 1997, l'Oficina del Defensor del Poble, en referència, principalment, a l'ocupació de zones inundables. Tot seguit, l'autor es refereix a les causes principals de les inundacions: atmosfèriques (precipitació abundant i/o torrencial), geogràfiques (afavoridores de la crescuda fluvial) i antròpiques (vulnerabilitat i exposició), per centrar la seva atenció en els fenòmens de pluja torrencial (com ara el perill climàtic d'afecció terrestre que causa més víctimes) i la descripció de les situacions atmosfèriques típiques.

Ja en el capítol cinquè, l'autor demostra com l'increment de les pèrdues econòmiques per inundacions no ha estat propiciat per un augment de les pluges, sinó més aviat per una ocupació desaforada dels espais inundables. Tot seguit, denuncia l'ambigüitat amb què s'ha calculat i s'ha aplicat en els textos legals el concepte de «període de retorn», amb les crítiques conseqüències que això comporta a l'hora de delimitar les zones inun-

dables, habitualment definides a partir d'aquest terme. L'autor desenvolupa una detallada prospecció de l'ús administratiu que s'ha donat al «període de retorn» des de la Ley de Aguas de 1879 fins als nostres dies. El capítol que segueix es converteix en una defensa de l'ordenament territorial com la mesura de prevenció de riscos naturals més econòmica i de menys impacte i, tot seguit, en repassa de manera exhaustiva les competències de cada administració, els diferents plans normatius i les finalitats que persegueix. Per acabar, es proposa un mètode de treball per incloure adequadament l'anàlisi del risc en els documents d'ordenament territorial. En un nou capítol, Jorge Olcina Cantos recull diversos exemples de normes, plans i programes desenvolupats arreu del món, des de l'escala internacional fins a la local, amb l'objectiu d'afavorir un assentament sobre el territori ambientalment sostenible i que actuï com una eina de prevenció dels riscos naturals.

El capítol vuitè, el més extens, comença amb un repàs a les consideracions que rep la perillositat en les diverses lleis del sòl estatals per, tot seguit, analitzar detingudament, sempre des de la perspectiva del risc natural, la legislació sobre urbanisme i ordenació del territori de les diferents comunitats autònomes. S'hi demostra una relació directa entre l'ocurrència d'un desastre natural de gravetat amb un desenvolupament legislatiu posterior. Més endavant, l'atenció la centren els plans de protecció civil amb efectes en els processos d'ordenació territorial i els plans d'ordenació territorial d'escala regional, entre els quals cal parlar dels de caràcter general, els de caràcter sectorial i els d'àmbit municipal. L'autor enriqueix el text amb una profusió de referències a la diversa legislació vigent: objectius, mesures per a la reducció del risc, regulació d'usos i valoracions. En el capítol novè, s'hi parla del tractament que reben els riscos d'inundació i sequera en la legislació d'aigües, sempre que se'n derivin implicacions ter-

ritorials. En primer lloc, s'hi desenvolupa un repàs detallat a cadascun dels plans hidrològics de les diverses conques hidrogràfiques espanyoles i, tot seguit, s'hi valoren els canvis introduïts al Pla Hidrològic Nacional (2001).

El quatre capítols següents, del desè al tretzè, són els més breus de l'obra, amb una extensió de poques pàgines. El primer fa referència a la relació entre la legislació estatal i l'autonòmica sobre impacte ambiental i les consideracions que se'n poden extreure sobre riscos naturals. El segon descobreix com, en els documents europeus i estatals sobre desenvolupament sostenible, no s'hi fa un esment explícit a aquesta temàtica. En el tercer, s'hi descriuen les successives edicions dels plans de desenvolupament regional de la Unió Europea, amb el detall de les actuacions previstes en matèria de riscos. Finalment, al quart, s'hi comenta la legislació sobre localització de càmpings i zones d'acampada en relació amb el risc d'inundació per a cada comunitat autònoma.

El capítol catorzè versa sobre el que l'autor anomena «altres mesures de prevenció de la inundació». Són dues les que s'hi tracten extensament: d'una banda, les millores en la predicció meteorològica (Plan Previmet, Plan Nacional de Avisos Meteorológicos i Plan Meteocalerta), i, de l'altra, la gestió estatal del Domini Públic Hidràulic amb el projecte LINDE, del qual se centra, amb una detallada referència al seu articulat, a valorar-ne els efectes sobre el territori i a destacar-ne els beneficis, tant ambientals com de protecció enfront del risc. Unes altres mesures tractades són les referides a les assegurances contra inundacions, amb un esment exprés al Consorcio de Compensación de Seguros i la comparació amb sistemes d'assegurament d'altres països. Acaba el capítol amb unes línies dedicades a la conveniència de desenvolupar una bona comunicació social dels riscos naturals.

Dos capítols també molt breus clouen l'obra. En el quinzè, Jorge Olcina Cantos, hi desgrana els àmbits de desenvolupament sobre riscos en els propers anys, com són la inclusió de l'anàlisi de riscos en l'assignació dels usos del sòl, la cartografia de risc o l'anàlisi de la vulnerabilitat, entre d'altres. Finalment, en el setzè, l'autor hi proposa un procediment d'avaluació de risc natural per a totes aquelles activitats i usos que es vulguin implantar en el territori i reclama més desenvolupament de les estratègies de prevenció.

En definitiva, *Riesgo de inundaciones y ordenación del territorio en España*, tal com el seu títol indica, representa una interessantíssima aportació a l'estudi dels riscos a partir d'un aspecte substancial com és l'ordenació territorial. Si bé aquesta ha estat una temàtica tractada àmpliament pels geògrafs a l'Estat espanyol, mai fins ara no s'havia elaborat un treball tan exhaustiu, integrador i amb tal profusió de referències i dades sobre el tema com el que aquesta obra ofereix. Es tracta d'un text d'interès per als especialistes, especialment per l'anàlisi detallada de la legislació vigent (i també de la històrica) amb implicacions territorials i sobre els riscos naturals, però que pot interessar alhora a un públic més general, perquè l'autor elabora el seu discurs de manera clara i ordenada des dels nivells bàsics fins als de més complexitat. En definitiva, un treball que, sens dubte, enriqueix un àmbit d'estudi que, recollint les paraules del propi autor, no ha d'oblidar que adquireix el seu sentit a partir del principi ètic fonamental de vetllar per la protecció de la vida i fer-ho en un entorn ambientalment equilibrat.

Lluís Ribera Masgrau
Universitat de Girona
Secció de Geografia
lluis.ribera@udg.edu